15. 9. 2004

ID: 28082

Trestný čin lichvy

Trestného činu lichvy se lze dopustit i tam, kde původní lichvářská pohledávka nebyla sjednávána při vědomí dlužníkovy tísně, je však třeba zkoumat existenci takové vědomosti obviněného v době uplatnění lichvářské pohledávky v občanskoprávním řízení.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 5 Tdo 248/2003, ze dne 22.4.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl o dovolání nejvyšší státní zástupkyně proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 11. 2002, sp. zn. 3 To 559/2002, který rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci obviněného M. Š., vedené u Okresního soudu v Jindřichově Hradci pod sp. zn. 1 T 252/2002, tak, že podle § 265k odst. l tr. řádu zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 11. 2002, sp. zn. 3 To 559/2002, a rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. 1 T 252/2002. Podle § 265k odst. 2 tr. řádu Nejvyšší soud České republiky současně zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu a podle § 265l odst. l tr. řádu přikázal Okresnímu soudu v Jindřichově Hradci, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění :

Rozsudkem Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. 1 T 252/2002, byl obviněný M. Š. podle § 226 písm. b) tr. řádu zproštěn obžaloby pro skutek posouzený jako trestný čin lichvy podle § 253 odst. 1 tr. zák., kterého se měl dopustit tím, že dne 7. 3. 2000 v J. H. zapůjčil 100.000,- Kč poškozenému K. H. a dne 23. 4. 2000 mu tamtéž zapůjčil dalších 100.000,- Kč, ačkoliv věděl, že poškozený K. H. se ocitl ve vážných finančních problémech a jeho firmě hrozí ukončení činnosti, přičemž peníze mu půjčil s tím, že mu jmenovaný bude měsíčně až do zaplacení celé částky platit měsíční úrok ve výši 11.000,- Kč, což také poškozený činil, a takto obviněný získal na úrocích za období od března 2000 do července 2001 částku 191.000,? Kč, neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem. Podle § 229 odst. 3 tr. řádu byl poškozený K. H. odkázán s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Odvolání státní zástupkyně proti uvedenému rozsudku bylo usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 11. 2002, sp. zn. 3 To 559/2002, podle § 256 tr. řádu zamítnuto. Toto usnesení bylo obviněnému doručeno dne 12. 12. 2002, jeho obhájci JUDr. J. H. dne 10. 12. 2002 a příslušnému státnímu zastupitelství dne 9. 12. 2002.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 11. 2002, sp. zn. 3 To 559/2002, napadla dne 24. 1.

2003 nejvyšší státní zástupkyně dovoláním podaným v neprospěch obviněného M. Š., a to z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu. Nesouhlasí se závěrem soudu prvního stupně, že žalovaný skutek není pro nedostatek subjektivní stránky trestným činem. Připouští sice, že v době sjednání smluv o půjčce nebyl obviněný M. Š. informován poškozeným K. H. o jeho skutečné finanční situaci, avšak došlo k tomu koncem roku 2000 nebo počátkem roku 2001. Obviněný na toto sdělení reagoval tak, že setrval na požadavku na doplacení celé zbývající dlužné částky včetně smluvených úroků, jakož i sdělením, že svůj nárok uplatní občanskoprávní cestou, což také následně učinil. Dovolatelka nesouhlasila ani se závěrem soudu prvního stupně, že sjednaný měsíční úrok ve výši 5,5 % není úrokem lichvářským, neboť podle názoru soudu prvního stupně je výrazně nižší než úroky poskytované v souvislosti s krátkodobými půjčkami např. zastavárnami nebo jinými subjekty. Dovolatelka dále uvedla, že odvolací soud se sice ztotožnil s názorem, že sjednané úroky v roční úrokové sazbě ve výši celkem 66 % je nutno považovat za lichvářský úrok, avšak odvolací soud poté dospěl k nesprávnému závěru, že trestní odpovědnost obviněného nelze dovodit ani z jeho dalšího jednání, protože v době, kdy si obviněný nechal slíbit lichvářské plnění, nevěděl, že je poškozený v tísni, a když byl o tomto stavu informován, neposkytoval mu vzájemné plnění, ale pouze přijímal úroky, jejichž zaplacení mu podle odvolacího soudu mohl poškozený bez jakéhokoliv vážného následku odmítnout.

Dovolatelka poukázala na to, že na jedné straně je nezpochybnitelným faktem, že obviněný nebyl informován o tísnivé hospodářské situaci poškozeného v době uzavření obou půjček, s čímž je spojen nedostatek subjektivní stránky trestného činu v této době, na druhé straně však soudy obou stupňů vzaly za prokázané, že na přelomu roku 2000 a 2001 se již obviněný od poškozeného dozvěděl o jeho špatné hospodářské situaci, kterou poškozený odůvodňoval svojí neschopností platit zbytek dlužné částky včetně úroků, které měly podle dovolatelky evidentně lichvářský charakter. Poškozený v té době již na úrocích zaplatil 191.000,- Kč a polovinu zapůjčené jistiny. Dovolatelka zdůraznila, že špatná ekonomická stiuace poškozeného, o které byl obviněný informován, neumožňovala poškozenému zaplacení zbytku dluhu ani pokračování v placení vysokých úroků. Odmítla názor odvolacího soudu, že hrozba uplatnění nároku občanskoprávní žalobou nepředstavovala pro poškozeného žádné vážné ohrožení. Dovolatelka uvedla, že obviněný při vědomí mimořádně tíživé situace poškozeného, která mu nedovolovala platit ani sjednané měsíční úroky a bez ohledu na hrubý nepoměr částky zaplacené na úrocích v porovnání s celkovou výší obou půjček, přesto uplatnil zbývající část sjednaného plnění v řízení občanskoprávním, a činil tak s vědomím krajně nevýhodného postavení poškozeného. Podle dovolatelky šlo tedy o uplatnění lichvářské pohledávky ve smyslu § 253 odst. 1 věty druhé tr. zák. za splnění všech podmínek skutkové podstaty trestného činu lichvy. Zdůraznila, že u této alternativní formy trestného jednání (tzv. palichvy) byla splněna podmínka vědomosti obviněného o existenci tísně poškozeného, přičemž bylo třeba takovou vědomost zkoumat až v době uplatnění lichvářské pohledávky u soudu. Podle názoru dovolatelky je totiž nutno na tzv. palichvu nahlížet jako na samostatnou skutkovou podstatu trestného činu lichvy podle § 253 tr. zák., kterého se lze touto formou jednání dopustit i tam, kde původní lichvářská smlouva nebyla sjednávána při vědomí dlužníkovy tísně tak, jak tomu bylo i v projednávaném případě.

Dovolatelka proto navrhla, aby Nejvyšší soud České republiky podle § 265k odst. 1 tr. řádu zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 1. 2002, sp. zn. 3 To 559/2002, jakož i rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. 1 T 252/2002, a dále postupoval podle § 265l odst. 1 tr. řádu a přikázal Okresnímu soudu v Jindřichově Hradci, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Současně navrhla, aby toto rozhodnutí bylo učiněno v neveřejném zasedání.

Obviněný M. Š. se k podanému dovolání do dne rozhodování Nejvyššího soudu České republiky nevyjádřil.

Nejvyšší soud České republiky (dále jen "Nejvyšší soud") jako soud dovolací zjistil, že dovolání je přípustné, bylo podáno oprávněnou osobou a v zákonné lhůtě. Podle § 265b odst. 1 tr. řádu lze dovolání podat, jen je-li tu některý z důvodů uvedených v písm. a) až l) tohoto ustanovení trestního řádu, pokud není dán důvod dovolání podle § 265b odst. 2 tr. řádu, přičemž podle § 265f odst. 1 tr. řádu je třeba v dovolání mimo jiné vymezit i důvod dovolání s odkazem na zákonné ustanovení § 265b odst. 1 písm. a) až l) tr. řádu nebo § 265b odst. 2 tr. řádu, o které se dovolání opírá. Nejvyšší státní zástupkyně odkazuje na důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu, tedy na to, že napadené usnesení spočívá na nesprávném právním posouzení skutku.

Nejvyšší soud se nejprve zaměřil na posouzení důvodnosti uplatněného dovolacího důvodu. Vada rozhodnutí, která spočívá v nesprávném právním posouzení skutku, může být namítána prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu. Protože v tomto směru Nejvyšší soud neshledal žádný z důvodů k odmítnutí dovolání nejvyšší státní zástupkyně ve smyslu § 265i odst. 1 tr. řádu, přezkoumal podle § 265i odst. 3 tr. řádu zákonnost a odůvodněnost napadeného usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, a to v rozsahu a z důvodů uvedených v podaném dovolání, jakož i řízení předcházející napadenému rozhodnutí. Po přezkoumání věci dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání nejvyšší státní zástupkyně je důvodné. Tento závěr učinil Nejvyšší soud na podkladě následujících skutečností:

Soudy obou stupňů vycházely z toho, že obviněný M. Š. nevěděl dne 7. 3. 2000 při zapůjčení částky 100.000,- Kč ani dne 23. 4. 2000 při zapůjčení další částky 100.000,- Kč o vážných problémech poškozeného K. H., přitom však vzaly za prokázáno, že obviněný věděl nejpozději v jarních měsících roku 2001 o špatné hospodářské situaci poškozeného vyvolaného neúspěchy v podnikatelských aktivitách. Poškozený proto žádal obviněného o prominutí úroků ve výši celkem 11.000,- Kč měsíčně, které byly sjednány při uzavírání obou půjček.

Za situace, že poškozený zaplatil obviněnému na úrocích částku 191.000,- Kč a polovinu celkové jistiny ve výši 100.000,- Kč, celkem tedy částku 291.000,- Kč, a obviněný poté uplatnil vůči poškozenému v občanskoprávním řízení pohledávku z úroků ve výši 117.000,- Kč, která mu byla soudem přiznána, měly se soudy náležitě zabývat otázkou, zda obviněný tím, že uplatil pohledávku občanskoprávní žalobou, nenaplnil zákonné znaky trestného činu lichvy podle § 253 odst. 1 věty druhé tr. zák. (tzv. palichvy), který spáchá ten, kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede. Trestného činu lichvy podle citovaného ustanovení trestního zákona se lze dopustit touto formou jednání i tam, kde původní lichvářská pohledávka nebyla sjednávána při vědomí dlužníkovy tísně, je však třeba zkoumat existenci takové vědomosti obviněného v době uplatnění lichvářské pohledávky v občanskoprávním řízení. Lichvářskou povahu ve smyslu § 253 odst. 1 věty druhé tr. zák. nemá totiž vypůjčená jistina, kterou měl poškozený vrátit, ale právě sjednaný lichvářský úrok ve výši 66 % ročně, tvořící příslušenství původní půjčky. Úrok je úplatou za užívání jistiny. Při posuzování naplnění znaků trestného činu lichvy podle § 253 odst. 1 věty druhé tr. zák. soudy obou stupňů ani nezvažovaly, že od 24. 3. 2000 do 26. 7. 2001 každý měsíc poškozený K. H. s manželkou Y. H. písemně potvrzovali obviněnému M. Š. zapůjčení částky 211.000,- Kč, kterou měli v plné výši obviněnému zaplatit do jednoho měsíce od zapůjčení. Obviněný M. Š. těmito potvrzeními disponoval a měl možnost uplatňovat nárok na tyto částky v občanskoprávním řízení. Je naprosto zřejmé, že uplatněním takové pohledávky najednou by se poškozený ocitl v mimořádně tíživé situaci (srov. rozhodnutí pod č. 5/2001 Sb. rozh. tr.). K trestní odpovědnosti se u trestného činu lichvy podle § 253 tr. zák. vyžaduje, aby mezi zneužitím tísně poškozeného a hrubým nepoměrem vzájemného plnění byla příčinná souvislost. Trestný čin lichvy podle § 253 odst. 1 alinea 2 tr. zák. je dokonán uplatněním lichvářské pohledávky, tj. vymáháním plnění od dlužníka (poškozeného) např. žalobou. Z těchto důvodů je Nejvyšší soud přesvědčen, že z učiněných skutkových zjištění nelze vyslovit závěr, že skutek spáchaný obviněným M. Š. není trestným činem lichvy podle § 253 odst. 1 tr. zák.

Dovolání nejvyšší státní zástupkyně podané v neprospěch obviněného z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu shledal opodstatněným, a proto Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. řádu zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 11. 2002, sp. zn. 3 To 559/2002, jakož i rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. 1 T 252/2002. Podle § 265k odst. 2 tr. řádu Nejvyšší soud zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. řádu přikázal Okresnímu soudu v Jindřichově Hradci, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Neplatnost právního jednání (exkluzivně pro předplatitele)
- Prohlášení viny
- Hotové výdaje (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada nákladů (exkluzivně pro předplatitele)
- Právo na obhajobu (exkluzivně pro předplatitele)
- Ověření doručení avizovaného odůvodnění stížnosti
- Blanketní stížnost
- Bezplatná obhajoba
- Vazba (exkluzivně pro předplatitele)
- Ochranné léčení
- Hodnocení důkazů